

УДК 378.147:656.6-057.17
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-97-8>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ГАЛУЗІ МОРСЬКОГО ТА РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ

Сорокотяга Ірина Олександрівна,
аспірант кафедри менеджменту та інноваційних технологій,
соціальної та культурної діяльності

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

sorokotiaha.iryna@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6953-4647

Мета статті – проаналізувати наукові здобутки щодо формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту, визначити й обґрунтувати організаційно-педагогічні умови їх професійної підготовки в закладі вищої освіти. **Методи дослідження:** теоретичні та емпіричні загальнонаукові методи (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення). **Результати дослідження.** Уточнено, що під професійною компетентністю майбутнього менеджера у галузі морського та річкового транспорту розуміємо інтегральну характеристику, що визначає здатність фахівця вирішувати завдання професійної сфери з використанням знань, життєвого досвіду, цінностей і схильностей. Встановлено, що організаційно-педагогічні умови у формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів в галузі морського та річкового транспорту мають включати в себе: мотивацію до навчальної діяльності та розвиток пізнавальної активності у здобувачів вищої освіти; прагнення до самореалізації особистості, яке досягається завдяки підтримці в закладі вищої освіти різних інноваційних практик при підготовці майбутніх фахівців, зокрема впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій навчання, активних методів навчання, технології створення електронного портфоліо, методу доцільно підібраних завдань, методу кейсів (case-study), «ділову гру» та ін; реалізацію методичних умінь і навичок викладачів та забезпечення їх професійного розвитку з метою підвищення якості надання освітніх послуг у закладі вищої освіти. Визначено, що організаційно-педагогічні умови являють собою характеристику педагогічної системи, яка відображає сукупність потенційних можливостей просторового освітнього середовища, реалізація яких забезпечить упорядковане та спрямоване ефективне функціонування, а також розвиток педагогічної системи у формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту. **Висновки.** Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту дають змогу орієнтуватися на співробітництво між учасниками освітнього процесу, на розвиток їх особистісного потенціалу та активну позицію здобувачів освіти до навчання.

Ключові слова: кар'єрні можливості, цифровізація освіти, методика, інформаційно-комунікаційні технології, активні методи навчання, метод кейсів (case-study).

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS IN THE FIELD OF SEA AND RIVER TRANSPORT

Sorokotiaha Iryna Oleksandrivna,
Postgraduate Student at the Department of Management and Innovative
Technologies, Social and Cultural Activities

National Pedagogical Dragomanov University

sorokotiaha.iryna@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6953-4647

The purpose of the study is analyzes the scientific achievements in the formation of professional competence of future managers in the field of sea and river transport, identifies and substantiates the organizational and pedagogical conditions of their professional training in the higher education institution. **Methods:** theoretical and empirical general scientific methods (analysis, synthesis, comparison, systematization, generalization). **Results.** It is specified that the professional competence of the future manager in the field of sea and river transport is understood as an integral characteristic that determines the ability of a specialist to solve problems in the professional sphere using knowledge, life experience, values and aptitudes.

It is established that the organizational and pedagogical conditions for the formation of professional competence of future managers in the field of sea and river transport should include: motivation for educational activities and the development of applicants' cognitive activity for higher education; the desire for self-realization of the individual, achieved through the support of higher education institutions in various innovative practices in the training of future professionals, including the introduction of information and communication technologies into the educational process, active learning methods, e-portfolio technology, case study, "business game", etc.; the implementation of methodological skills and abilities of teachers and ensuring their professional development, in order to improve the quality of educational services in higher education institutions. It is determined that organizational and pedagogical conditions are the characteristics of the pedagogical system, which reflects the set of potential opportunities of the spatial educational environment, the implementation of which ensures the orderly and targeted effective functioning and development of the pedagogical system in forming professional competence of future managers in sea and river transport. **Conclusions.** It is substantiated that the organizational and pedagogical conditions for the formation of professional competence of future managers in the field of sea and river transport allow to focus on cooperation between participants in the educational process, the development of their personal potential and active position of the students.

Key words: *career opportunities, digitalization of education, methodology, information-communication technologies, active teaching methods, case study method.*

Вступ. Розвиток морського та річкового транспорту в даний час визначається розвитком інфраструктури морських портів, оновленням і будівництвом сучасного флоту, цифровізацією, реалізацією транзитного потенціалу України та іншими стратегічними напрямками, закріпленими в національних проектах країни.

Для успішного виконання завдань професійної сфери та ефективної взаємодії менеджерів у галузі морського та річкового транспорту в рамках їхньої професійної підготовки в едукційному процесі необхідно сформувати такі найважливіші складові частини соціально-професійної якості сучасного фахівця – «професіоналізму», як професійна компетентність та професійна готовність до майбутньої фахової діяльності.

Аналіз досліджень. Праця менеджерів у галузі морського та річкового транспорту вважається специфічною за внутрішніми і зовнішніми умовами її організації та практичного здійснення. Це пов'язано з особливостями виробничої, економічної та комерційної діяльності, яка ведеться в складних умовах мореплавання і річкового судноплавства. Умови, в яких доводиться реалізовувати ці завдання, характеризуються великою різноманітністю і складністю, що визначає вимоги до якості підготовки майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту.

Фундаментальні аспекти професійної підготовки та змісту професійної освіти, неперервної професійної освіти, впровадження сучасних педагогічних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців вивчали В. Андрущенко, Н. Бахмат, С. Батишев, В. Бех, Т. Бурлаєнко, Б. Гершунський, С. Гончаренко, О. Дубініна, В. Кремень, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, О. Пехота, С. Подмазін, Ю. Рашкевич, А. Хуторський та ін.

У межах нашого дослідження виникає інтерес до наукових праць, в яких розкриваються особливості формування професійної компетентності майбутніх фахівців, серед основних наукових досліджень ми вирізняємо праці С. Бегідової, А. Зейєра, О. Зуброва, Г. Єльнікової, О. Олійника, П. Лузана, А. Маркової, Н. Ничкало та ін.

У дослідженнях В. Смелікової представлено підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій; у роботах Н. Черненко розкрито проблему формування педагогічних умов реалізації андрагогічного підходу у професійній підготовці робітників морського транспорту; теоретичні і методичні засади навчання фізики майбутніх фахівців морського та річкового транспорту представлено у науковому доробку В. Чернявського, формування професійно значимих ціннісних орієнтацій курсантів для роботи в екстремальних ситуаціях досліджено у працях Т. Четверикової; формування соціокультурної компетенції майбутніх судноводіїв у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін відображають праці О. Фролової.

Аналіз зарубіжної наукової літератури з проблеми дослідження показав, що висвітлення в наукових працях отримали питання, які стосуються підготовки до професійної діяльності морських спеціалістів в умовах полікультурного екіпажу, гуманістичного аспекту майбутніх морських офіцерів: Т. Андрес, Т. Коестер, О. Олсен, В. Шорт та ін.

Великий науковий доробок вище проаналізованих нами праць лиш підкреслює те, що дана тема дослідження була постійно в полі зору багатьох науковців та є актуальною і своєчасною й викликає великий інтерес для подальших досліджень.

Мета статті – проаналізувати наукові здобутки щодо формування професійної

компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту, визначити й обґрунтувати організаційно-педагогічні умови їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Результати та дискусії. У своїх дослідженнях О. Фролова вказує на те, що «відродження морського та річкового флоту на національному рівні є одним із стратегічних завдань для нашої країни, одним із ч доцільності перегляду сучасної професійної підготовки майбутніх менеджерів українського флоту як передумови формування професіоналів морської та річкової галузей в умовах розширення міжнародних зв'язків з метою інтегруватися в європейське та світове співтовариство» (Фролова, 2015).

Пріоритетними напрямками в галузі морського та річкового транспорту України є трансформація інфраструктурного будівництва шляхом широкого застосування передових технологій і кращих практик, цифровізації транспортної галузі і логістичних процесів.

Досліджуючи специфіку професійної/фахової підготовки майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту, слід зазначити, що внаслідок внутрішнього розділення праці в рамках професії виникло поняття «фах», яке тлумачать як «вид заняття, трудової діяльності, що вимагає певної підготовки і є основним засобом до існування» (Словник української мови, 1970–1980).

В «Енциклопедії професійної освіти» під фахом (спеціальністю) розуміється «сукупність знань, навичок та умінь, набутих у результаті освіти, що забезпечують постановку та рішення певного роду професійних завдань», а також «основним елементом структури змісту професійного навчання» (Батишев, 1999).

Якщо поняття «професія» тлумачать як вид трудової діяльності, що потребує набуття відповідних знань та практичних навичок, то терміном «фах» визначають необхідну для суспільства обмежену галузь прикладання фізичних і духовних сил людини. Якщо професійна підготовка майбутніх менеджерів, зокрема менеджерів у галузі морського та річкового транспорту, включає те загальне, що властиве діяльності спеціаліста, то фахова відображає особливості профілю, предмету.

На думку М. Ткаченко, «сучасне розуміння професіонала найчастіше пов'язують з ідеалом фахівця, який досягає найвищого рівня фахово-професійного розвитку» (Ткаченко, 2016). Професія майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту через її залучення до робіт зі

складними механізмами, машинами, діяльністю в обмеженому просторі, безпосередньою роботою з людьми й значних вимог до рівня безпеки життєдіяльності належить до сфери чітко регламентованої діяльності.

Ґрунтуючись на думках вище зазначених авторів, вважаємо, що *професіоналізм – це цілісна соціально-професійна якість сучасного фахівця, ми далі будемо трактувати цей термін як органічне поєднання високого рівня виконання професійної діяльності з певними особистісними якостями*. Крім того, будемо вважати, що одним із базових початкових етапів становлення професіоналізму у будь-якого майбутнього фахівця є формування його готовності до професійної діяльності в цілому або до окремих її видів, а потім вже на її основі розвивається професійна компетентність і професійна культура.

Під *готовністю фахівця* в галузі морського та річкового транспорту до професійної діяльності ми будемо розуміти багатокomпонентну якість його особистості, що характеризується наявністю системи мотиваційно-ціннісних орієнтацій, професійних знань, спеціальних умінь, а також особистісних якостей, що відповідають вимогам майбутньої професійної діяльності, і що забезпечує професійну мобільність, конкурентоспроможність на сучасному ринку праці, а під *професійною компетентністю майбутнього менеджера в галузі морського та річкового транспорту* будемо розуміти інтегральну характеристику, що визначає здатність фахівця вирішувати завдання професійної сфери з використанням знань, життєвого досвіду, цінностей і схильностей.

Провівши скрінінг сучасних закладів вищої освіти в Україні (Одеський національний морський університет, Ізмаїльський інститут водного транспорту, Національний Університет Кораблебудування ім. адмірала Макарова) щодо підготовки майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту, можемо зазначити, що *менеджер у галузі морського та річкового транспорту – це фахівець-експлуатаційник в галузі морського і річкового транспорту, який здатен вирішувати будь-які завдання в різних сферах морського та річкового бізнесу, організовувати перевезення вантажів і пасажирів, управляти роботою флоту і портів тощо*.

Для досягнення високого рівня відповідних показників нашої країні необхідні фахівці широкого профілю, які підготовлені до самостійної інженерної, управлінської й організаційної роботи у сфері експлуатації, розвитку та проектування транспортних

систем. Цим вимогам мають повною мірою відповідати випускники відповідних спеціальностей у галузі морського та річкового транспорту, які здобувають вищу освіту за різноманітними освітньо-професійними програмами.

Кар'єрними можливостями майбутніх фахівців морського та річкового транспорту можуть бути такі вакансії:

- експедитор (Freight Forwarder);
 - помічник менеджера з логістики та дистрибуції (Logistic & Distribution Manager Assistant);
 - помічник менеджера з пасажирських перевезень (Passenger Transport Manager Assistant);
 - планувальник транспорту (Transport Planner);
 - агент з міжнародної торгівлі (International Trade Agent);
 - оператор інтермодальних перевезень (Intermodal Transport Agent);
 - фахівець з перевезень (Shipping Officer);
 - спеціаліст із ланцюжках поставок (Supply Chain Specialist);
 - інженер з транспорту (Shipping Officer);
 - морський агент (Shipping Agent);
 - шипчандлер (Ship Chandler);
 - спеціаліст із кріюingu (Crewing Officer)
- та ін.

Досліджуючи питання професійної підготовки і компетентності фахівців у галузі морського та річкового транспорту ми дійшли висновку, що вони тісно пов'язані із економікою, із суспільством у цілому, із споживачами транспортно-експлуатаційних послуг, із сучасними інформаційними технологіями. Сфера морського та річкового транспорту пов'язана з мобільністю її учасників, з необхідністю розуміння складних механізмів людських відносин, з високим рівнем знань і умінь у сфері менеджменту, маркетингу, професійного обладнання як найважливішого сектора економіки.

Важливою складовою частиною освітнього процесу є створення відповідних організаційно-педагогічних умов. На думку Г. Демидова, «організаційні умови виступають зовнішніми обставинами для реалізації педагогічних умов, а організаційно-педагогічні умови – це сукупність зовнішніх обставин реалізації функцій управління і внутрішніх особливостей освітньої діяльності, що забезпечують збереження цілісності, повноти освітнього процесу, його цілеспрямованості і ефективності» (Демидов, 2012).

О. Єжова у своїй науковій праці зазначає, що «організаційно-педагогічні умови – це сукупність взаємопов'язаних обставин,

які забезпечуються на управлінському рівні для досягнення запланованої мети й стосуються управління педагогами та їх професійною діяльністю, а також здобувачами освіти та їх діяльністю. Організаційно-педагогічні умови можуть стосуватися ресурсів, науково-методичного забезпечення та моніторингу здійснюваного педагогічного процесу» [4].

На думку Б. Чижевського, організаційно-педагогічні умови відображають «функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах» (Чижевський, 1996).

О. Потапчук у своєму науковому доробку вказує на те, що «організаційно-педагогічні умови є різновидом педагогічних умов, які залежать від особливостей організації освітнього процесу» (Потапчук, 2015).

Ми погоджуємося з думкою науковців і відзначаємо, що організаційні і педагогічні умови являють собою єдине ціле, виступаючи як його рівноцінні частини. Організаційні умови здійснюють підтримку можливості і супровід реалізації педагогічних умов, тобто виступають просторовим середовищем для освітнього середовища.

Отже, в контексті нашого дослідження під *організаційно-педагогічними умовами розуміємо характеристику педагогічної системи, яка відобразить сукупність потенційних можливостей просторового освітнього середовища, реалізація яких забезпечить упорядковане і спрямоване ефективно функціонування, а також розвиток педагогічної системи у формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту.*

В умовах інформатизації професійної освіти особливого значення набуває використання інформаційно-комунікативних технологій та активних методів навчання, зокрема: *ігрове моделювання, подкастинг (тобто технологію створення і поширення звукових та відеофайлів в Інтернеті), проєктне навчання.* Ці методи дозволяють моделювати реальні ситуації в контексті формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту.

У зв'язку із цим виникає необхідність розробки методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту в умовах їх професійної підготовки в закладі вищої освіти. Основою цієї методики становить навчання щодо розв'язання професійних задач різного рівня складності на основі використання активних методів

навчання, а саме на основі ділової гри (Медянова, Рижова, 2014). На думку Т. Бурлаєнко, більшість ділових ігор являють собою програвання минулих, актуальних або можливих майбутніх ситуацій із метою виявлення помилок, причин помилок або шляхів розвитку організації або конкретної ситуації. Ділові ігри часто використовують великі компанії, які хочуть швидко адаптуватися до змінних умов зовнішнього середовища. Також ділові ігри поширені в школах менеджменту при підготовці спеціалістів в галузі економіки, політиків і військових (Бурлаєнко, 2016).

Психологічний ефект ігрового процесу ділової гри можна розділити на дві складові частини: за формою і за змістом. Так, психологічний ефект досягається за формою, якщо гравці розуміли те, що відбувається, а за змістом, якщо ігровий процес переконав учасників у наявних варіантах розвитку організації, тобто у реалістичності варіантів. Чим більше розроблена сценарна модель, тим більше зростає значимість варіантів сценаріїв.

Під час розробки методики ми застосували методологію (Рижова, 2003) для розвитку змісту професійної підготовки в різних видах діяльності майбутніх менеджерів в умовах компетентнісного підходу. Методика включає цільовий, змістовий і діяльнісний компоненти. Діяльнісний компонент характеризує сутність дій здобувачів вищої освіти – майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту – при вирішенні навчальних професійних задач в галузі майбутньої професійної діяльності. Методика базується на принципах контекстного навчання та модульної технології організації процесу навчання, а основними методами навчання здобувачів вищої освіти стали *метод доцільно підібраних завдань і методи активного навчання – метод кейсів (case-study) і «ділова гра»* (Компетентнісний підхід в педагогічній освіті, 2004).

Для оцінювання досягнення рівня готовності студентів до професійної діяльності ми використовували *технологію створення електронного портфоліо* як альтернативний спосіб якісної оцінки досягнень здобувачів вищої освіти. Освоєння кожного модуля змісту навчання здійснюється в запропонованій методиці за допомогою аналізу запропонованих навчальних професійних задач (кейс-завдання). Такі завдання по суті представляють собою імітаційні вправи, які, на думку О. Погрібної (Погрібна, 2003), рекомендується проводити перед використанням ділової гри. Їх мета – надати здобувачам вищої освіти можливість у творчій обстановці закріпити

ті чи інші навички, акцентувати увагу на якомусь важливому понятті, категорії, законі.

У кейс-завданні, на нашу думку, повинно міститися протиріччя, тобто елемент проблемності та структурні компоненти: мета, предмет навчальної завдання, можливі варіанти вирішення, система оцінювання. Отримані рішення кейс-задач, виконані здобувачами, включалися в подальшому в їх електронне портфоліо. Захист (або якісна оцінка) портфоліо здійснюється на заліковому занятті з використанням ділової гри.

Ділова гра проводиться на заліковому занятті з метою підведення підсумків навчання і для демонстрації готовності й здатності здобувачів вищої освіти застосовувати отримані знання та вміння після завершення засвоєного матеріалу з модулів. На заліковому занятті кожен здобувач освіти може виконати самооцінку свого портфоліо за запропонованими викладачем питаннями або демонструючи результати проведеної ділової гри, отримавши при цьому експертний висновок від одного зі своїх однокурсників, що містить особисту думку щодо переглянутої роботи, рекомендації та побажання. Цей прийом у нашій методиці називаємо «експертизою».

Як зазначалося вище, для освоєння діяльнісної складової частини змісту навчання в межах запропонованої концепції, на наш погляд, доцільно використовувати відомий в математиці метод – «метод доцільно підібраних завдань» (як базового методу навчання). Основу цього методу складають навчальні професійні завдання різного рівня (від найпростіших пізнавальних завдань до складних і творчого плану), які підібрані у відповідній послідовності.

У зв'язку із цим нами були запропоновані навчальні професійні завдання в галузі морського та річкового транспорту й побудована їх класифікація, в їх числі особливе місце займають завдання на моделювання конкретних професійних завдань у професійній сфері, при вирішенні яких використовуються як інформаційно-комунікаційні технології, так і традиційні мовні технології та технології міжкультурної комунікації.

Таким чином, вважаємо, що навчання буде більш результативним, якщо: під час реалізації зазначеного методу використовувати інформаційно-комунікаційні технології, спеціальні програмно-інформаційні комунікаційні технології в індустрії морського та річкового транспорту, вітчизняні та світові спеціалізовані програмні комплекси, тобто здійснювати розв'язання професійних завдань за допомогою комп'ютера; використання однієї (двох) іноземних мов; використання психологічних технологій, що

сприяють здійсненню більш ефективного ділового та міжособистісного спілкування.

За результатами дослідження нами встановлено, що організаційно-педагогічні умови формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту мають включати в себе:

– мотивацію до навчальної діяльності та розвиток пізнавальної активності у здобувачів вищої освіти;

– прагнення до самореалізації особистості, яке досягається завдяки підтримці в закладах вищої освіти різних інноваційних практик при підготовці майбутніх фахівців, зокрема впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій, активних методів навчання, технології створення електронного портфоліо, метода доцільно підібраних завдань, метод-кейсів (case-study), «ділова гра» тощо;

– реалізацію методичних умінь та навичок викладачів та забезпечення їх професійного розвитку, з метою підвищення якості надання освітніх послуг у закладах вищої освіти.

Аналіз наукових здобутків, проаналізований у процесі дослідження, дозволяє констатувати нами той факт, що в освітньому процесі цілеспрямовано створюються організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту. Вони лежать у площині взаємодії між учасниками освітнього процесу, зокрема: «здобувач освіти – викладач», «здобувач освіти – здобувач освіти», «здобувач освіти – студентський колектив», «здобувач освіти – професія».

Висновки. Таким чином, ми дійшли висновку, що використання в освітньому процесі тісно пов'язаних між собою організаційних та педагогічних умов дозволяє сформувати на високому рівні професійні компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту. Під такими умовами ми розуміємо організаційно-педагогічні умови, що характеризують педагогічну систему, яка відображатиме сукупність потенційних можливостей просторового освітнього середовища, реалізацію яких забезпечить упорядковане і спрямоване ефективно функціонування, а також розвиток педагогічної системи у формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту. Нами обґрунтовано, що організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту дають змогу орієн-

туватися на співробітництво між учасниками освітнього процесу, на розвиток їх особистісного потенціалу та активну позицію здобувачів освіти до навчання.

Перспективним напрямом для досліджень залишається розробка моделі формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту, яка буде відображати технології реалізації організаційно-педагогічних умов в освітньому процесі закладу вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлаєнко Т.І. Особливості використання ділової гри у формуванні економічної компетентності майбутніх менеджерів. *Вісник післядипломної освіти*. Київ, 2016. № 16 (29). С. 17–31.
2. Демидова Г.А. Організаційно-педагогічні умови формування лідерського потенціалу менеджера соціально-трудої сфери в рефлексивній середовищі додаткової професійної освіти. *Педагогічні та психологічні науки: актуальні питання: матеріали Міжнародної заочної науково-практичної конференції*. Ч. I. (31 жовтня 2012 року), 2012. 200 с.
3. Єжова О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308608.pdf>.
4. Ізмаїльський інститут водного транспорту. URL: <https://www.education.ua/universities/237/>.
5. Компетентностный подход в педагогическом образовании / под ред. проф. В.А. Козырева, проф. Н.Ф. Радионовой и проф. А.П. Тряпицкой. Санкт-Петербург: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2005. 392 с.
6. Лаптев В.В. Методическая теория обучения информатике. Аспекты фундаментальной подготовки. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2003. 352 с.
7. Рыжова Н.И., Медянова П.В. Модель методики обучения социально-коммуникативной деятельности специалиста туристской индустрии в условиях профессиональной подготовки в вузе. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. № 2. URL: www.science-education.ru/116-12513.
8. Національний Університет Кораблебудування ім. адмірала Макарова. URL: <https://nuos.edu.ua/pro-universitet/>.
9. Одеський національний морський університет. URL: <https://onmu.odessa.ua/ua/nn-imb/trans-tech-bach/trans-business.html>.
10. Потапчук О. Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. *Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2015. Вип. 37. С. 141–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiped_2015_37_46.
11. Погребная Е.Н. Психолого-педагогические основы активных методов обучения. URL: <http://tnaia.narod.ru/sk>.
12. Словник української мови: в 11 тт. / за ред. І.К. Білодіда. 1970–1980.

13. Ткаченко М.О. Специфіка та зміст фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/12345%206789/201/1/Тка188ченко%20М.О.%20.pdf>.

14. Фролова О.О. Формування соціокультурної компетенції майбутніх судноводіїв у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Херсон, 2015. 179 с.

15. Чижевський Б.Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 ; Інститут педагогіки АПН України, 1996. 249 с.

16. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. / руководитель авт. кол., науч. и лит. ред. С.Я. Батышев ; науч.-ред. совет: Батышев С.Я. (пред.) и др. Москва : Рос. акад. образования : Проф. образование, 1999. URL: <https://www.anovikov.ru/dict/epo.pdf>.

REFERENCES

1. Burlaienko T. I. (2016). Osoblyvosti vykorystannia dilovoi hry u formuvanni ekonomichnoi kompetentnosti maibutnikh menedzheriv [Features of using the business game in the formation of economic competence of future managers]. Visnyk pislidyplomnoi osvity. Kyiv. № 16 (29). S. 17–31. [in Ukrainian].

2. Demydova H. A. (2012). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia liderskoho potentsialu menedzhera sotsialno-trudovoi sfery v refleksyvnoi seredovyshchi dodatkovoi profesiinoi osvity [Organizational and pedagogical conditions for the formation of leadership potential of the manager of the social and labor sphere in a reflective environment of additional professional education]. Pedahohichni ta psykholohichni nauky: aktualni pytannia: materialy Mizhnarodnoi zaochnoi naukovy-praktychnoi konferentsii. Ch. I. (31 zhovtnia 2012 roku). 200 s. [in Ukrainian].

3. Yezhova O. Sutnist' orhanizatsiyno-pedahohichnykh umov pedahohichnoho protsesu [The essence of organizational and pedagogical conditions of the pedagogical process]. Psykholoho-pedahohichni nauky. № 3. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308608.pdf>. [in Ukrainian].

4. Izmail'skyi instytut vodnoho transportu [Izmail Institute of Water Transport]. URL: <https://www.education.ua/universities/237/>. [in Ukrainian].

5. Kompetentnostnyj podxod v pedagogicheskom obrazovanii (2005). [Competence approach in teacher education] / Pod red. prof. V.A. Kozyreva, prof. N.F. Radionovoj i prof. A.P. Trjapickoj. Sankt-Peterburg : Izd-vo RGPU im. A.I. Gercena. 392 s. [in Russian].

6. Laptev V. V. Metodicheskaja teorija obuchenija informatike. Aspekty fundamental'noj podgotovki [Methodical theory of teaching computer science. Fundamental preparation aspects] / Laptev V. V., Ryzhova N. I., Shveckij M. V. Sankt-Peterburg : Izd-vo S.-Peterb. un-ta. 2003. 352 s. [in Russian].

7. Ryzhova N.I., Medjanova P.V. (2014). Model' metodiki obuchenija social'no-kommunikativnoj dejatel'nosti specialista turistskoj industrii v uslovijah

professional'noj podgotovki v vuze [A model of teaching methods for social and communicative activities of a specialist in the tourism industry in the context of vocational training at a university]. Sovremennye problemy nauki i obrazovanija. № 2. URL: www.science-education.ru/116-12513. [in Russian].

8. Natsionalnyi Universytet Korablebuduvannia im. admirala Makarova [National University of Shipbuilding. Admiral Makarov]. URL: <https://nuos.edu.ua/pro-universitet/>. [in Ukrainian].

9. Odeskyi natsionalnyi morskij universytet [Odessa National Maritime University]. URL: <https://onmu.odessa.ua/ua/nn-imb/trans-tech-bach/trans-business.html>. [in Ukrainian].

10. Potapchuk O. (2015). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnikh inzheneriv-pedahohiv do profesiinoi diialnosti z vykorystanniam informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Organizational and pedagogical conditions for the formation of the readiness of future engineers-teachers for professional activities with the use of information and communication technologies]. Seriiia «Pedahohika, sotsialna robota». Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Pedahohika. Sotsialna robota. Vyp. 37. S. 141-143. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2015_37_46. [in Ukrainian].

11. Pogrebnaja E.N. Psihologo-pedahogicheskie osnovy aktivnykh metodov obuchenija [Psychological and pedagogical foundations of active teaching methods]. URL : <http://tnaia.narod.ru/sk>. [in Russian].

12. Slovnyk ukraïnskoi movy (1970-1980) [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 tt. (Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida). (T. 2. S. 287, T. 4. S. 37, T. 5. S. 155, T. 9. S. 38, T. 10. S. 441. [in Ukrainian].

13. Tkachenko M. O. Cpetsyfika ta zmist fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Specifics and content of professional training of future music teachers]. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/12345%206789/201/1/Тка188ченко%20М.О.%20.pdf>. [in Ukrainian].

14. Frolova O.O. (2015). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii maibutnikh sudnovodiiv u protsesi vyvchennia profesiino oriientovanykh dystsyplin [Formation of socio-cultural competence of future drivers in the process of studying professionally oriented disciplines]: dyss. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Kherson. 179 s. [in Ukrainian].

15. Chyzhevskij B.H. (1996). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy stanovlennia litseiv v Ukraini [Organizational and pedagogical conditions for the formation of lyceums in Ukraine]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Instytut pedahohiky APN Ukrainy. 249 s. [in Ukrainian].

16. Entsyklopediia profesiinoi osvity [Encyclopedia of vocational education]: v 3-kh t. Pod red. S. Ya. Batysheva. URL: <https://www.anovikov.ru/dict/epo.pdf>. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 06.10.2021.

The article was received 06 October 2021.